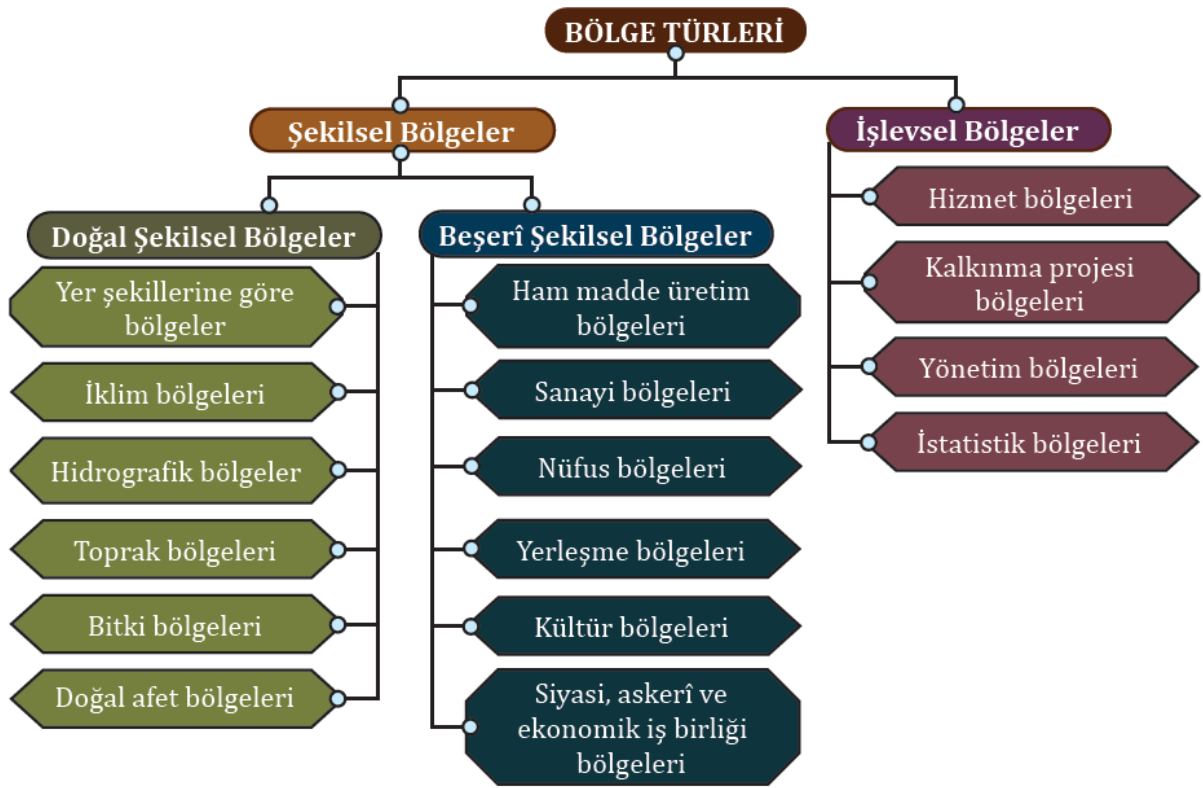

ÜNİTE 3 - KÜRESEL ORTAM: BÖLGELER VE ÜLKELER BÖLGELER

Yeryüzünün doğal veya beşerî unsurlar bakımından kendi içinde benzerlik gösteren parçalarına **bölge** adı verilmektedir. Bölge türleri genel olarak şekilsel bölgeler ve işlevsel bölgeler olmak üzere iki gruba ayrılır.

Sahip oldukları doğal ve beşerî özellikleriyle dünyanın diğer alanlarından ayrılan bölgelere **şekilsel bölge** denir. Örneğin iklim, bitki, toprak gibi doğal unsurların dağılışı esas alınarak oluşturulmuş doğal bölgeler ile nüfus, yerleşme, kültür, tarım ve madencilik gibi beşerî unsur ve faaliyetlerin dağılışı esas alınarak oluşturulmuş bölgeler şekilsel bölgelerdir.

Mekânsal yapıyı ve mekân üzerindeki ekonomik ve kültürel işleyişi daha iyi organize edebilmek amacıyla oluşturulan bölgelere **işlevsel bölge** adı verilir. Bu tür bölgeler arasında çeşitli aktivitelerin işleyişini kontrol eden ve düzenleyen bir merkez vardır. Bu merkezden uzaklaştıkça işlevsel bölgenin etki alanı azalır.

Şekilsel Bölgeler:

Doğal Şekilsel Bölgeler:

Yer Şekillerine Göre Bölgeler: Dağ, ova veya plato gibi yer şekillerinin dağılışı esas alınarak oluşturulmuş bölgelerdir.

İklim Bölgeleri: İklim kuşaklarının veya iklim tiplerinin dağılışı esas alınarak oluşturulmuş bölgelerdir.

Hidrografik Bölgeler: Okyanus, deniz, göl, akarsu gibi su kaynaklarının dağılışı esas alınarak oluşturulmuş bölgelerdir.

Toprak Bölgeleri: Toprak tiplerinin dağılışı esas alınarak oluşturulmuş doğal bölgelerdir.

Bitki (Flora) Bölgeleri: Bitki topluluklarının dağılımını esas alınarak oluşturulmuş doğal bölgelerdir.

Doğal Afet Bölgeleri: Doğal afet türlerinin gerçekleşme alanlarının dağılışı esas alınarak oluşturulan doğal bölgelerdir.

Beşerî Şekilsel Bölgeler:

Ham Madde Üretim Bölgeleri: Ham madde üreten (tarım, hayvancılık, ormancılık, avcılık ve madencilik) temel ekonomik faaliyetlerin dağılışı esas alınarak oluşturulan beşerî bölgelerdir.

Sanayi Bölgeleri: Sanayi faaliyetlerinin dağılışı esas alınarak oluşturulan beşerî bölgelerdir.

Nüfus Bölgeleri: Nüfusun dağılışı, nüfusun özellikleri (yaş, cinsiyet, eğitim, meslek gibi), nüfus artışı ve göç hareketleri esas alınarak oluşturulmuş beşerî bölgelerdir.

Yerleşme Bölgeleri: Yerleşim bölgeleri, yerleşim tipleri ve bunların özellikleri esas alınarak oluşturulmuş beşerî bölgelerdir.

Kültür Bölgeleri: İnsan topluluklarının dil, din, ırk veya etnik kültürel özellikleri esas alınarak oluşturulan beşerî bölgelerdir.

Siyasi, Askerî ve Ekonomik İş Birliği Bölgeleri: Ülkeler arasında siyasi, askerî veya ekonomik amaçlarla oluşturulan iş birliği örgütlerinin sınırları esas alınarak oluşturulan bölgelerdir.

İşlevsel Bölgeler:

Hizmet Bölgeleri: Eğitim, sağlık, güvenlik, ulaştırma, iletişim, ticaret, pazarlama, turizm gibi alanlarda hizmet veren özel veya resmi kuruluşların hizmetlerini daha verimli bir şekilde sürdürmek ve denetleyebilmek amacıyla ülke çapında kendi amaçlarına göre oluşturdukları işlevsel bölgelerdir.

Kalkınma Projesi Bölgeleri: Kalkınma amacıyla hazırlanmış bölgesel kalkınma projelerinin kapsadığı alanlar esas alınarak oluşturulan işlevsel bölgelerdir.

Yönetmel Bölgeler: Ülkelerin siyasi olarak oluşturduğu yönetim bölgeleri işlevsel bölgelerdir.

İstatistik Bölgeleri: Ülkeler kalkınma için gerekli olan planlamalarını yapılabilmek amacıyla istatistikler tutmaktadır. Bu İstatistikler için gerekli olan verilerin daha sağlıklı elde edilebilmesi amacıyla ülke çapında sosyoekonomik bakımdan benzer alanlardan oluşan istatistik bölgeleri oluşturulmaktadır. Bu amaçla oluşturulan istatistik bölgeler de işlevsel bölge örneğidir.

Amaçlarına Göre Bölge Sınırları: Şekilsel bölge kriterlerinden olan doğal özelliklerin pek çoğunun sınırlarını kesin hatlar ile belirlemek oldukça güçtür. Örneğin geniş yapraklı ve iğne yapraklı ağaçlardan oluşan orman bölgelerinde birbirleri arasındaki geçiş genelde pek belirgin değildir. Beşerî kriterlere göre oluşturulan şekilsel bölgelerde ise sınırlar genelde daha belirgindir. Örneğin organize sanayi bölgelerinin sınırları belirgindir. Şekilsel bölgelerden olan küresel ya da bölgesel örgütlenmelerin sınırları, ülkelerin sınırları ile örtüşmektedir. Örneğin Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi'nin (NAFTA) sınırları ile bu kuruluşa üye ülkelerin sınırları birbiriyle örtüşmektedir. Şekilsel ve işlevsel kriterlere göre oluşturulan bölgelerin sınırları zamanla değişebilir. Ancak bu değişim doğal kriterle göre oluşturulmuş şekilsel bölgelerde güç olurken beşerî kriterlere göre oluşturulmuş şekilsel bölgelerde daha kolaydır. Örneğin 1949'da kurulmuş olan NATO 'ya sonradan eklenen üye ülkeler ile birlikte NATO'nun sınırları zaman içinde değişmiştir.

İşlevsel bölgeler, amaçlarının değişmesi ya da yeni alanların eklenmesine bağlı olarak sınırlarında sıklıkla değişim yaşamaktadır. Örneğin Türkiye’de uygulanan kalkınma projelerinin gerek kuruluş amacının değişmesi gerekse kuruluş amacına uygun yerlerin sonradan kalkınma projesine dâhil edilmesi neticesinde projenin sınırları değişmiştir. Örneğin DOKAP (Doğu Karadeniz Kalkınma Projesi) kapsamındaki iller, süreç içerisinde güncellenmiş ve buna bağlı olarak da DOKAP sınırı süreç içerisinde değişime uğramıştır.

Bölgelere Göre Ülkeler: Ülkelerin doğal ve beşerî özellikleri, ülkenin çeşitli kriterlere göre oluşturulmuş bölgeler içinde yer almasında belirleyicidir. Bazı doğal ve beşerî bölgeler ülke sınırlarının tamamını kapsamayabilir. Çünkü çoğu ülkede iklim, bitki örtüsü, yer şekilleri, sanayi, tarım, maden, nüfus ve yerleşme gibi özellikler ülkenin her yerinde aynı özellikte değildir. Bunun yanında uluslararası siyasi, askerî ve ekonomik iş birliği amaçlı oluşturulan beşerî bölge sınırları ülke sınırlarına uyumludur. Birçok ülkenin tamamı ya da bir bölümü çeşitli doğal ve beşerî bölgeler içinde yer alabilir.

Bazı Doğal ve Beşerî Bölgeler	Bölgede Yer Alan Bazı Ülkeler
Akdeniz İklim Bölgesi	Türkiye, Yunanistan, İtalya, Fransa, Portekiz, Güney Afrika Cumhuriyeti, Şili
Tayga Bitki Örtüsü Bölgesi	Rusya, İsveç, Norveç, Finlandiya, Kanada
Himalaya Dağlık Bölgesi	Çin (Tibet), Pakistan, Hindistan, Nepal, Bhutan
Nil Havzası Bölgesi	Tanzanya, Ruanda, Uganda, Kenya, Güney Sudan, Sudan, Etiyopya, Mısır
Orta Doğu Petrol Üretim Bölgesi	Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Irak, İran
Büyük Sahra Seyrek Nüfus Bölgesi	Cezayir, Libya, Tunus, Fas, Çad, Mali, Moritanya, Nijer, Sudan, Mısır
Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) Bölgesi	Türkiye, Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Moldova, Rusya, Ukrayna, Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Arnavutluk, Sırbistan